

Roman MATYKOWSKI¹, Elżbieta FIGISIAK²

¹Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
Poznań, Polska
²Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
Rawicz, Polska
e-mail: mat@amu.edu.pl

SPOŁECZNE I PRZESTRZENNE ASPEKTY ODDZIAŁYWANIA FESTIWALU MUZYKI ROCKOWEJ W JAROCINIE¹

WSTĘP

Uczestnictwo w koncertach rockowych ma dużą wartość dla młodzieży ze względu na możliwość wspólnego przeżywania, a często wspólnego śpiewania poszczególnych utworów wraz z występującym zespołem. Imprezy rockowe zostały też zaakceptowane przez występujące wśród młodzieży polskiej grupy subkulturowe lub kontrkulturowe. W Polsce lat 80. do najważniejszych festiwali muzyki rockowej należały: Festiwal Muzyki Rockowej w Jarocinie, Metalmania w Katowicach, Reggae nad Wartą w Gorzowie Wielkopolskim oraz Muzyczny Camping w Brodnicy.

Celem niniejszego opracowania jest charakterystyka oddziaływania Festiwalu Muzyki Rockowej w Jarocinie pod koniec lat 80. XX w. w wymiarze społeczno-kulturowym, jak i w kontekście przestrzennym.

Rozwój i oddziaływanie przestrzenne muzyki jako zjawiska kulturowego było już nieraz przedmiotem badań geografii (Ford, 1971; Carney, 1974, 1977; Francaviglia, 1978). Przedmiotem badań nauk społecznych i geograficznych stał się również Festiwal w Jarocinie (np. Wertenstein-Żuławski, 1986; Romaniszyn, 1987; Figisiak, 1988; Geise, 1988; Kurzawski, 1989).

GENEZA I HISTORIA FESTIWALU

W Jarocinie organizowano od 1970 r. corocznie regionalne przeglądy muzyki rozrywkowej, zwane Wielkopolskimi Rytmami Młodych. Dopiero w 1980 r. zmienił

¹ Niniejszy artykuł jest skróconą formą niepublikowanego opracowania powstałego w 1989 roku

się status imprezy w Jarocinie, która stała się I Ogólnopolskim Przeglądem Muzyki Młodej Generacji. W dniach 6-8 czerwca 1980 r. w amfiteatrze wystąpiły 23 zespoły rockowe (w tym 14 zespołów amatorskich). Festiwal odbył się w atmosferze niemal rodzinnej i wówczas to narodziła się legenda Jarocina (Wertenstein-Żuławski, 1986). W imprezie uczestniczyło ok. 2 tys. osób. W 1981 r. Festiwal odbył się w dniach 11-13 czerwca, a wystąpiło w nim 20 zespołów (w tym 16 zespołów zakwalifikowanych ze 107 zgłoszonych). W imprezie brało udział ok. 3 tys. osób. W III Ogólnopolskim Przeglądzie Muzyki Młodej Generacji, odbywającym się w dniach 24-26 sierpnia 1982 r. koncertowało 30 zespołów, a w festiwalu uczestniczyło ok. 7 tys. osób. W 1983 r. kierownictwo artystyczne zmieniło charakter imprezy wprowadzając nazwę Festiwal Muzyków Rockowych. Do Jarocina przyjechało wówczas ponad 10 tys. osób. W dniach 1-4 sierpnia 1984 r. odbył się kolejny Festiwal Muzyków Rockowych, w którym wystąpiły 34 zespoły, a uczestniczyło ponad 20 tys. widzów. Festiwal w 1985 r. odbył się na dwóch scenach, na których zaprezentowały się aż 153 zespoły rockowe. Koncerty Festiwalu 1986 r. zgromadziły 47 zespołów rockowych (w tym 27 zespołów amatorskich wybranych przez organizatorów). W 1987 r. zmieniono kierownictwo artystyczne oraz nazwę imprezy na Festiwal Rockowy w Jarocinie. Koncerty odbyły się w dniach 5-8 sierpnia i wystąpiło w nich 81 zespołów. W trakcie organizacji i trwania Festiwalu zaznaczyła się rosnąca pozycja administracji państwowej i organizatorów, a zmniejszająca się sfera poczynań muzycznych (Geise, 1988). W Festiwalu w 1988 r. uczestniczyło ok. 13-14 tys. osób (w koncertach odbywających się na stadionie). W imprezie wystąpiło na trzech scenach 99 zespołów. W dalszym ciągu zaznaczył się spadek znaczeń i wartości kontrkulturowych Festiwalu i coraz wyraźniej uwidocznił się mechanizm adaptacji imprezy jarocińskiej przez kulturę oficjalną (por. Geise, 1988). W Festiwalu Muzyków Rockowych w 1989 r. wystąpiło 36 zespołów amatorskich (w konkursie) oraz 45 zespołów muzycznych i solistów zaproszonych gościnnie przez organizatorów. W koncertach odbywających się na głównej scenie na stadionie miejskim uczestniczyło ok. 9 tys. widzów.

CHARAKTERYSTYKA UCZESTNIKÓW FESTIWALU

Festiwal Muzyków Rockowych w Jarocinie jest zjawiskiem wielowymiarowym, nie mieszczącym się ani w sferze czysto muzycznej, ani tylko w płaszczyźnie społecznej. Impreza ta stanowi swego rodzaju „Hyde Park” młodego pokolenia lat 80., na której można obserwować wszelkiego rodzaju style subkulturowe młodzieży i przejawy jej kontestacji.

Dane o płci, wieku i miejscu zamieszkania uczestników Festiwalu uzyskano z kart meldunkowych gromadzonych przez organizatorów pola namiotowego, funkcjonującego specjalnie w czasie trwania tej imprezy w Jarocinie w 1988 r. W ten

sposób zebrano informacje o 4594 osobach, tj. o ponad 1/3 ogółu uczestników koncertów głównych (na koncerty na stadionie sprzedano 12426 karnetów). Wśród uczestników Festiwalu zamieszkałych w 1988 r. na polu namiotowym było 4286 uczestników polskich (93,3% ogółu mieszkańców miasteczka festiwalowego) i 308 uczestników zagranicznych (6,7%). W 1989 r. na polu namiotowym zamieszkiwało 3114 osób, w tym 2961 uczestników polskich (tj. 95,1% ogółu). Należy też zaznaczyć, że większość uczestników w trakcie trwania tej imprezy rockowej mieszkała w namiotach rozstawionych w prywatnych posesjach lub ogrodach (w północnym sektorze Jarocina), w kwaterach prywatnych (często u krewnych) i na klatkach schodowych bloków mieszkaniowych.

Wśród polskich uczestników Festiwalu w 1988 r. zdecydowanie dominowali mężczyźni (79,5% ogółu uczestników). Średni wiek uczestników Festiwalu wynosił 19,4 lat, a aż 44,6% uczestników miało 18 lat lub mniej. Najliczniejszymi rocznikami polskich uczestników Festiwalu była młodzież w wieku 18 lat (18,9% ogółu), 19 lat (18,0%) i 17 lat (15,9%). Młodzież w wieku 16-22 lat (tj. siedem najliczniejszych roczników) stanowiła 84,1% polskich uczestników festiwalu. Osoby w wieku 31 lat lub więcej stanowiły tylko 1,2% ogółu uczestników z kraju; przynależały one często do ruchu hippisowskiego lat 60.

Na uwagę zasługuje także fakt, że w 1988 r. na tydzień przed Festiwalem Muzyków Rockowych odbywał się inny festiwal skupiający młodych słuchaczy muzyki reggae i bluesa – VII Muzyczny Camping w Brodnicy (4,2 tys. osób), a część jego uczestników następnie przemieściła się do Jarocina. Skład demograficzny uczestników obu festiwali był podobny, chociaż w Brodnicy uczestniczyło więcej dziewcząt. W festiwalu w Brodnicy młodzież w wieku 16-22 lat stanowiła 88,2% ogółu jego uczestników (por. Krawczyk, Matkowski, 1989). Młodzież biorąca udział w festiwalach muzyki rockowej w Polsce lat 80. w przeważającej swej części nie była aktywna zawodowo; np. według J. Kurzawskiego (1989) w festiwalu w Jarocinie w 1986 r. młodzież ucząca się stanowiła 77,6% ogółu uczestników.

Wśród uczestników Festiwalu Muzyków Rockowych w 1984 r. K. Romaniszyn (1987) przeprowadziła 59 wywiadów dotyczących motywów uczestnictwa w imprezie i postaw młodzieży wobec sfer życia społecznego. Ówczesni uczestnicy festiwalu wskazywali, że ich udział w tej imprezie był związany z chęcią zaspokojenia następujących potrzeb: samookreślenia w grupie rówieśników, słuchania muzyki oraz kontaktu z ciekawymi i interesującymi ludźmi. Charakteryzując stosunek młodzieży festiwalowej do pokolenia ich rodziców – K. Romaniszyn stwierdziła – że zaznaczył się dystans międzypokoleniowy, lecz nie można jeszcze mówić o konflikcie pokoleń. Przedmiotem krytyki w sferze życia społecznego

w ocenie uczestników festiwalu były: przemoc oraz aparat przemocy, nienawiść i zakłamanie.

Bez wątpienia najważniejszym w historii festiwalu ruchem młodzieżowym, który wywołał ożywienie społeczne i kulturowe był punk. Ruch ten dążył do tworzenia enklaw wolności osobistej, w ramach których stara się on rozwijać swą ekspresyjną, a zarazem eskapistyczną działalność. Ruch punk nie ma konstruktywnego planu przebudowy świata, lecz neguje zastaną rzeczywistość pod hasłem „no future”. Członkowie tego ruchu wyróżniają się zarówno strojem (mężczyźni – czarnymi kurtkami nabijanymi metalowymi nitami, dziewczęta – jaskrawymi strojami i wyzywającym makijażem), jak i fryzurą (tzw. koguci grzebień ufarbowany na pomarańczowo, fioletowo lub zielono). Na koncerty i festiwale muzyczne przyjeżdżają oni tzw. załogami (tj. grupami wielbicieli zespołu rockowego, pochodzącymi z tego samego, co ów zespół – miasta). Wprowadzenie stanu wojennego w grudniu 1981 r. wpłynęło wyraźnie na rozwój ruchu, ze względu na silnie manifestowany pacyfizm (por. Lenart, 1986; Szymańczak, 1987; Geise, 1988); do połowy lat 80. stanowili oni najbardziej widoczną grupę subkulturową imprezy jarocińskiej.

Z kolei na ostatnich festiwalach coraz większą rolę wśród uczestników odgrywali metalmani, przybywający do Jarocina w tzw. brygadach (zwłaszcza z województwa katowickiego). Członkowie tej grupy subkulturowej są sympatykami zespołów grających muzykę heavy-metalową i wyróżniają się też strojem (dżinsowe kurtki z nazwami zespołów oraz demonicznymi postaciami z okładek płyt uwielbianych zespołów). Metalmani jednak manifestują swą odrębność raczej okazjonalnie – na koncertach, a nie w życiu codziennym, jak np. punk. Wśród zwolenników muzyki heavy-metalowej (black-metal) ma swe korzenie ruch satanistyczny, nawiązujący do specyficznych praktyk quasi-religijnych, który w sposób szczególny (organizując na cmentarzu „czarną mszę” i naruszając prawo) zaznaczył swą obecność w Jarocinie w 1986 r.

Inną dość liczną grupę reprezentowaną na festiwalach w Jarocinie byli zwolennicy muzyki reggae (wykonywanej również przez zespoły punk-rockowe), tzw. rastamani, nawiązujący do ruchu religijnego powstałego na Jamajce – rastafarianizmu. Z rastafarianizmu przejęli oni m.in. symbole (barwy flagi etiopskiej) i częściowo filozofię życiową (wegetarianizm). Kolejną grupę szczątkową, lecz stale widoczną na Festiwalu tworzyli kontestatorzy lat 60. – hippisi.

Dość liczną grupą uczestników festiwali jarocińskich, zwłaszcza drugiej połowy lat 80. byli skin-headzi. Przedstawiciele tej subkultury wyróżniają się czystością osobistą i ogolonymi głowami oraz dużą agresywnością w stosunku do punków i obcokrajowców, przede wszystkim z krajów arabskich i afrykańskich (niekiedy członkowie tego ruchu nawiązują do symboli i założeń faszystwu). Należy zwrócić

uwagę, że etos dwóch ruchów: satanistów i skinów ma szczególnie negatywną konotację (Geise, 1988).

Wśród uczestników kolejnych Festiwali lat 80. w Jarocinie pojawia się coraz więcej młodzieży nie sygnalizującej swej przynależności do którejkolwiek z grup subkulturowych lub kontrkulturowych lub zachowującej jedynie pozory kontestacji (por. Romaniszyn, 1987; Geise, 1988). Uczestników tych określa się często mianem normalsów.

PRZESTRZENNE ODDZIAŁYWANIE FESTIWALU

Wpływ festiwalu w kontekście przestrzennym można rozpatrywać z punktu widzenia uczestnictwa odbiorców muzyki rockowej w tej imprezie oraz udziału wykonawców (według zgłoszeń i aktywnego uczestnictwa w koncertach).

Źródłem informacji o miejscu zamieszkania słuchaczy koncertów festiwalowych były karty meldunkowe z pola namiotowego w 1988 r., natomiast o zgłoszeniach i udziale zespołów rockowych – dokumentacja znajdująca się w Jarocińskim Ośrodku Kultury. Należy zwrócić uwagę, że uczestnicy festiwalu z Jarocina i najbliższych okolic nie korzystali z pola namiotowego, a zatem bardziej reprezentatywne wyniki próby (i dane o udziale młodzieży z województwa kaliskiego) można by chyba uzyskać rejestrując dane w punktach sprzedaży karnetów¹.

Siła oddziaływania festiwalu na odbiorców muzyki jest zróżnicowana przestrzennie. Największą grupę regionalną w 1988 r. stanowili uczestnicy z województwa katowickiego (12,6% ogółu uczestników polskich). Drugim ważnym regionem, z którego młodzież przyjechała do Jarocina były województwa dolnośląskie, tj. wrocławskie (4,9%), wałbrzyskie (3,9%), jeleniogórskie (3,9%) i legnickie (2,7%). Duży był również udział uczestników z województw z dużymi ośrodkami miejskimi: stołecznego warszawskiego (3,6%), szczecińskiego (3,3%), poznańskiego (3,1%), gdańskiego (3,1%) i krakowskiego (3,0%). Można zauważyć, że ważniejsze grupy regionalne uczestników festiwalu są dość trwałe, gdyż w 1986 r. najliczniejsze z nich – według J. Kurzawskiego (1989) – zamieszkiwały województwa: katowickie (10,2%), stołeczne warszawskie (5,7%), szczecińskie (3,4%) i wrocławskie (3,4%); do zmieniających się na liście czołowych grup regionalnych uczestników festiwalu należały natomiast: w 1986 r. – kaliskie (6,5%) i lubelskie (3,2%), a w 1988 r. – wałbrzyskie i jeleniogórskie.

¹ J. Kurzawski (1989) dokonał spośród uczestników festiwalu w 1986 r. wyboru 7868 osób i zebrał o nich dane w głównym punkcie sprzedaży karnetów. Według tak zebranych danych, udział uczestników z województwa kaliskiego wynosił 6,50%, gdy natomiast w 1988 r. na polu namiotowym zarejestrowano jedynie 1,28% młodych mieszkańców z tego województwa. Jak stwierdził J. Kurzawski, znaczna część uczestników festiwalu z województwa kaliskiego (okolice Jarocina) to osoby w wieku do 15 lat.

Ponad $\frac{3}{4}$ polskich uczestników festiwalu (76,0 %) zamieszkiwało w miastach powyżej 5 tys. mieszkańców, a uczestnicy z województwa łódzkiego nawet w całości mieszkali w miastach tej grupy wielkościowej. Z kolei uczestnicy festiwalu z województwa przemyskiego w 60,9% pochodzili ze wsi i małych miast.

Lata 80. były w Polsce okresem spontanicznego powstawania i działalności wielu amatorskich zespołów rockowych, których kontestująca twórczość wkraczała często w sferę kontrkultury. Zgłoszenia zespołów rockowych do udziału w festiwalu można zatem uznać za uproszczony miernik zróżnicowania warunków funkcjonowania tej sfery kultury w kraju. Wśród zespołów zgłoszonych w 1988 r. na tę imprezę najwięcej pochodziło z województw: katowickiego (7,7%), szczecińskiego (6,4%), warszawskiego (5,9%), wrocławskiego (5,9%), poznańskiego (5,5%) i łódzkiego (5,0%). Również w 1987 r. najwięcej zgłoszonych zespołów pochodziło z województw: katowickiego (12,1%), szczecińskiego (9,5%) i stołecznego warszawskiego (7,7%). Należy też zwrócić uwagę, że często zespołom rockowym koncertującym na festiwalu towarzyszą wielbicielę pochodzący z tych samych miast, co dany zespół (np. załogi punkowskie, brygady metalmatów).

FESTIWAL MUZYKI ROCKOWEJ W OPINII MIESZKAŃCÓW JAROCINA

Festiwal Muzyki Rockowej od 1980 r. oddziałuje jako zjawisko społeczno-kulturowe na mieszkańców miasta. W związku z tym przeprowadzono w 1987 r. 50 wywiadów wśród mieszkańców Jarocina. Dobór próby do przeprowadzonych wywiadów był celowo-losowy, a badaniem objęto osoby zamieszkujące w pobliżu stadionu, na którym odbywały się koncerty festiwalowe. Respondenci liczyli od 30 do 77 lat i cechowali się zróżnicowanym poziomem wykształcenia (od podstawowego do wyższego); 68% ogółu próby stanowiły kobiety.

Większość respondentów (66%) odwiedziła stadion w trakcie festiwalu, uzasadniając swą obecność na imprezie chęcią posłuchania muzyki, zobaczenia wykonawców i obserwowania publiczności. Respondenci uważali, że festiwal w Jarocinie różni się od innych festiwali muzycznych w kraju przede wszystkim rodzajem prezentowanej muzyki i składem demograficznym widowni. Dalsza różnica – to atmosfera swobody i tolerancji, panująca na imprezie. Były też opinie o kryminogennej funkcji festiwalu (brutalność, chuligaństwo). Do najbardziej charakterystycznych, a zarazem przeciwstawnych ocen festiwalu należały: „większa swoboda, swoista atmosfera, wszyscy są tolerowani”, „byłam przerażona tym, co widziałam przed stadionem – igrzyska wariatów, zrobiono wielką krzywdę Jarocinowi”. W opinii respondentów Festiwal wpływa na życie całego miasta, chociaż tylko w czasie jego trwania. „Ja jestem zadowolona, że przyjadą, grają; jest ruch, nie ma bałaganu oprócz satanistów; mogłoby być dwa razy do roku” – taką opinię wyraziła 66-letnia respon-

dentka. Z kolei oceny wpływu festiwalu na młodzież w nim uczestniczącą były zróżnicowane. Część respondentów uważała, że impreza jarocińska ma pozytywny wpływ na młodzież w niej uczestniczącą (22%), ale najliczniejsza grupa respondentów wyraziła opinię, że jest wpływ częściowo pozytywny, a częściowo negatywny (30%). 26% respondentów uznało, że wpływ ten jest wyłącznie negatywny, a 22% mieszkańców oceniło, że festiwal oddziałuje na część młodzieży pozytywnie, a na innych uczestników negatywnie. Uczestnicy festiwalu – w opinii respondentów – bardzo się różnią od mieszkańców Jarocina, zwłaszcza pod względem ubioru i fryzur, a także sposobem żywienia, gdyż młodzież nie posiadając większych zasobów finansowych często żywi się mlekiem i suchym prowiantem. Publiczność festiwalowa wpływa także na młodzież miasta – tego zdania było 58% respondentów – ponieważ miejscowa młodzież stara się upodobnić do uczestników przybywających do Jarocina.

STRUKTURA PRZESTRZENNA JAROCINA W WYOBRAŻENIACH UCZESTNIKÓW FESTIWALU

Jarocin w okresie Festiwalu staje się areną codziennych przemieszczeń przestrzennych uczestników tej imprezy. Niektóre obiekty na obszarze miasta stanowią miejsca docelowe tych przemieszczeń młodzieży, zapisując się trwale w pamięci uczestników imprezy. W związku z tym przeprowadzono wiosną 1988 r. badania ankietowe wśród uczestników festiwalu, jednakże w miejscu ich zamieszkania. Ankieta miała na celu uzyskanie retrospektywnego obrazu miasta, a wypowiedzi respondentów zostały wyrażone w sposób ikoniczny (mapy szkicowe) i werbalny. Badaniem objęto 51 uczniów szkół ponadpodstawowych pochodzących z województw: zielonogórskiego, poznańskiego, pilskiego i słupskiego, którzy uczestniczyli w tej imprezie w latach 1985-1987. Dziewięćciu ankietowanych (17,6% ogółu respondentów) nie potrafiło wskazać żadnego ważnego obiektu w mieście lub stwierdziło, że nic nie pamięta.

Do najczęściej wymienianych elementów struktury przestrzennej Jarocina należały obiekty ściśle związane z funkcjonowaniem festiwalu: stadion miejski (86%), amfiteatr (83%) i pole namiotowe (64%). Często wymienianymi przez 42 respondentów obiektami miasta były również: dworzec kolejowy (65% respondentów przyjechało na festiwal – pociągiem), siedziba Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych, kościół św. Jerzego oraz ratusz i centrum handlowe. W kościele św. Jerzego (przy ul. Wrocławskiej) była prowadzona działalność duszpasterska dla uczestników tej imprezy oraz wydawana dla nich żywność (np. sery i dżemy), a na rynku wokół ratusza miejskiego koncertowały natomiast – niezależnie od festiwalu – oazowe zespoły muzyki religijnej, zespoły muzyki hinduskiej, itp. W tym ostatnim

miejscu prowadziły działalność misyjną różne grupy wyznaniowe i odbywały się happeningi (np. Towarzystwa Przyjaciół Chińskich Ręczników). Z kolei siedziba RUSW (przy ul. Kościuszki) stanowiła centrum dyspozycyjne służb porządkowych specjalnie sprowadzanych do Jarocina na czas festiwalu. Ważnym elementem struktury miasta były – w opinii respondentów – także fragmenty układu komunikacyjnego, a w szczególności: ul. Armii Czerwonej, łączącej rynek z amfiteatrem oraz ul. Wrocławskiej i ul. 1 Maja, łączącej centrum Jarocina z dworcem PKP.

ZAKOŃCZENIE

Reasumując, można stwierdzić, że Festiwal Muzyki Rockowej w Jarocinie w latach 80. był największą cykliczną imprezą rockową w Polsce, skupiającą od 1983 r. corocznie co najmniej 10 tys. uczestników (w 1984 r. nawet ok. 20 tys. osób). Festiwal ten stał się też jedynym tak szerokim przeglądem twórczości amatorskiej nie specjalizującym się w żadnym rodzaju rocka, a umożliwiającym młodym niedoświadczonym muzykom konfrontację z muzykami już uznanymi. Jarocin stał się symbolem kontestacji młodzieży polskiej i dlatego jest utożsamiany często z festiwalem Woodstock. Festiwal w Jarocinie cechował się swoistą atmosferą, którą krótko scharakteryzował współtwórca festiwalu W. Chełstowski stwierdzając w wywiadzie prasowym, że „Jarocin był traktowany jako oaza wolności”. W drugiej połowie lat 80. natomiast festiwal ulegał z każdym rokiem coraz większym wpływom działań instytucjonalnych, a zmniejszała się sfera poczynań muzycznych. Festiwal absorbował w czasie swego trwania całe miasto, a liczba ludności Jarocina zwiększa się nawet o ok. 40-80% (w 1987 r. miasto liczyło 24,2 tys. mieszkańców). Mimo incydentów wywołanych przez uczestników, większość mieszkańców miasta akceptowała odmienność uczestników tej imprezy w zakresie ubioru i zachowań.

POST SCRIPTUM DO ZAKOŃCZENIA¹

Coraz większa ingerencja w sferę poczynań muzycznych pod wpływem zapotrzebowań komercyjnych środków masowego przekazu oraz pojawiające się incydenty z udziałem uczestników festiwalu (w tym w 1994 r.) doprowadziły do zaniechania organizacji Festiwalu Muzyki Rockowej w 1995 roku. W 2000 r. podjęto próbę reaktywacji festiwalu pod nazwą Star Festiwal Jarocin ograniczając jego czas trwania do jednego dnia, w którym wystąpiło kilka znanych zespołów (m.in. Armia, Acid Drinkers). Kolejną – tym razem chyba udaną próbę wznowienia imprezy – podjęto w 2005 roku (2 dni), którą udało się kontynuować w latach następnych.

¹ Uzupełnienie do pierwotnego tekstu opracowano na podstawie Kołacka (2008) i Wilk (2007)

W 2007 r. festiwal odbył się w nowym miejscu (przy drodze na Żerków) i trwał nawet, jak dawniej – 3 dni, a w wystąpiło w nim kilka znanych zespołów rockowych. Jednakże atmosferę tego odnowionego festiwalu dobrze oddaje tytuł artykułu prasowego: „Jarocin grzeczny, ale bez wyrazu” (Wilk, 2007).

LITERATURA

- Carney G.O., 1974: Bluegrass grows all around: the spatial dimensions of a country music style. *Journal of Geography*, 73, 4, s. 34-55.
- Carney G.O., 1977: From down home to uptown: the diffusion of country-music radio stations in the United States. *Journal of Geography*, 76, 3, s. 104-110.
- Figisiak E., 1988: Festiwal Muzyków Rockowych w Jarocinie jako przejaw kultury alternatywnej. Instytut Socjologii UAM, Poznań. (praca magisterska, maszynopis)
- Ford L., 1971: Geographic factors in the origin, evolution, and diffusion of rock and roll music. *Journal of Geography*, 70, 8, s. 455-464.
- Francaviglia R.V., 1978: Diffusion and popular culture: comments of the spatial aspects of rock music [w:] *An invitation to geography* (eds.): D.A. Lanegran, R. Palm. McGraw-Hill Book Co, New York. s. 117-126.
- Geise P., 1988: Spontaniczność a instytucjonalizacja ruchów młodzieżowych na podstawie Festiwalu Muzyków Rockowych w Jarocinie w latach 1980-1988. Instytut Socjologii UAM, Poznań. (praca magisterska, maszynopis)
- Końska M., 2008: Festiwal rockowy w Jarocinie oczami mieszkańców miasta. Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM, Poznań. (maszynopis)
- Krawczyk P., Matykowski R., 1989: Społeczne i przestrzenne aspekty oddziaływania festiwalu muzycznego w Brodnicy. Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Planowania Przestrzennego UAM, Poznań. (maszynopis)
- Kurzawski J., 1989: Migracje do Jarocina jako przykład migracji okolicznościowych. Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Planowania Przestrzennego UAM, Poznań. (praca magisterska, maszynopis)
- Lenart B., 1986: Ruch punk w Polsce [w:] *Wybrane zagadnienia spontanicznej kultury młodzieżowej w Polsce* (red.): J. Wertenstein-Żuławski, Z. Rykowski. Warszawa. (maszynopis)
- Romaniszyn K., 1987: Kontestacja i poszukiwanie. *Studia Socjologiczne*, 2, s. 249-263.
- Szymańczak M., 1987: Style życia młodzieży. *Oświata i Wychowanie*, 12, s. 37-39.
- Wertenstein-Żuławski J., 1986: Karnawał szarych ludzi: Jarocin '80-86 [w:] *Wybrane zagadnienia spontanicznej kultury młodzieżowej w Polsce* (red.): J. Wertenstein-Żuławski, Z. Rykowski. Warszawa. (maszynopis)
- Wilk P., 2007: Jarocin grzeczny, ale bez wyrazu. „Rzeczpospolita” z dnia 23.07.2007.

SUMMARY

SOCIAL AND SPATIAL ASPECTS OF THE IMPACT OF THE JAROCIN ROCK FESTIVAL

The aim of the paper is to present the Rock Festival at Jarocin in its socio-cultural and spatial impact. The festival is a multi-dimensional phenomenon impossible to categorise as a purely musical or purely social event. This paper was prepared in December 1989 and has never been published.

In the 1980s the Jarocin Rock Festival was the biggest cyclic rock event in Poland attracting at least 10,000 participants since 1983 (in 1984 even about 20,000). It became the only survey of amateur rock output of such a broad scope that did not specialise in any particular brand of rock music and that allowed young, inexperienced musicians to perform side by side with those already established. Jarocin turned into a symbol of defiance of the Polish youth and hence was often identified with the Woodstock festival.

The socio-geographical analysis of the Jarocin Rock Festival focused on the following questions: (a) the spatial impact of the festival (the derivation of the audience and music bands), (b) socio-demographic characteristics of its participants, (c) an assessment of the event by Jarocin residents, and (d) the spatial images of Jarocin formed by the festival participants.